

ΙΑΝ ΜΑΚΓΙΟΥΑΝ

Άμστερνταμ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΒΡΑΒΕΙΟ BOOKER

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

ΓΙΩΡΓΟΣ-ΙΚΑΡΟΣ ΜΠΑΜΠΑΣΑΚΗΣ

ΙΑΝ ΜΑΚΓΙΟΥΑΝ

Άμστερνταμ

μυθιστόρημα

Μετάφραση

ΓΙΩΡΓΟΣ-ΙΚΑΡΟΣ ΜΠΑΜΠΑΣΑΚΗΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΞΕΝΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως η άνευ γραπτής άδειας του εκδότη κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Ξένη λογοτεχνία

Σύγχρονη ξένη λογοτεχνία – 519

Ίαν ΜακΓιούαν, *Αμστερνταμ*

Τίτλος πρωτοτύπου: *Amsterdam*

Μετάφραση: Γιώργος-Ίκαρος Μπαμπασάκης

Υπεύθυνος έκδοσης: Κώστας Γιαννόπουλος

Επιμέλεια-Διόρθωση: Μαρίνα Κολιτσοπούλου

Σελιδοποίηση: Χριστίνα Κωνσταντινίδου

Copyright© Ian McEwan, 1998

Copyright© για την ελληνική γλώσσα, Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ

(Εκδόσεις Πατάκη), 2018

Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις εκδόσεις Νεφέλη, Αθήνα, 1999

Νέα έκδοση από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα, Μάρτιος 2021

KET Γ340 ΚΕΠ 162/21

ISBN 978-960-16-9005-6

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ,

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 801.100.2665, 210.52.05.600

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚ/ΜΑ: ΚΟΡΙΓΤΣΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ - ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ), 570 09 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ,

ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

Στον Jaco και την Elizabeth Groot

Οι φίλοι που συναντήθηκαν κι αγκαλιάστηκαν εδώ
έχουν πια φύγει.

Ο καθένας προς το δικό του λάθος...

W. H. AUDEN, «The Crossroads»

I

Δύο παλιοί εραστές της Μόλλυ Λέιν περίμεναν όρθιοι έξω από το παρεκκλήσιο του κρεματορίου, με τις πλάτες τους εκτεθειμένες στην παγωνιά του Φεβρουαρίου. Όλα είχαν ήδη ειπωθεί, αλλά τα είπαν και πάλι.

«Ποτέ δεν κατάλαβε τι τη χτύπησε».

«Κι όταν το πήρε είδηση, ήταν πια πολύ αργά».

«Καλπάζουσα εξέλιξη».

«Την καημένη τη Μόλλυ».

«Μμμ».

Η καημένη η Μόλλυ. Όλα άρχισαν μ' έναν κνησμό στο χέρι της, τη στιγμή που το σήκωσε, έξω από το Ντόρτσεστερ Γκριλ, για να σταματήσει ένα ταξί· αυτό που ένιωσε τότε δεν υποχώρησε ποτέ. Σε μερικές εβδομάδες πάσχιζε πια να βρει τα ονόματα των πραγμάτων. Μπορούσε να συγχωρέσει τον εαυτό της για τα κοινοβούλιο, χημεία, έλικας, αλλά πολύ λιγότερο για τα κρεβάτι, κρέμα, καθρέφτης. Μετά την προσωρινή εξαφάνιση της ακάνθου και της μπρεζάολα ζήτησε ιατρικές συμβουλές, προσδοκώντας να την καθησυχάσουν. Αλλά την έστειλαν να κάνει εξετάσεις και, κατά μία έννοια, δεν επέστρεψε ποτέ. Τι γρήγορα που η όλο ζωντάνια και δυναμισμό Μόλλυ έγινε η έγκλειστη, έγινε η φυλακισμένη στο δω-

μάτιο της ασθένειας, η αιχμάλωτη του σκυθρωπού, κτητικού συζύγου της, του Τζορτζ. Η Μόλλυ, γευσιγνώστρια και κριτικός εστιατορίων, λαμπρά πνευματώδης άνθρωπος και φωτογράφος, η τολμηρή λάτρις της κηπουρικής που είχε αγαπήσει ο υπουργός Εξωτερικών και που μπορούσε να κάνει μια τέλεια «ρόδα» στα σαράντα έξι της. Η ταχύτητα της καταβύθισής της στην αρρώστια και την οδύνη έγινε θέμα συζητήσεων: η απώλεια ελέγχου των σωματικών λειτουργιών και, μαζί, κάθε αίσθησης του χιούμορ, και κατόπιν ο βαθμιαίος διασκορπισμός μες στην αοριστία, διανθισμένος με επεισόδια ατελέσφορης βίας και καταπιγμένων ουρλιαχτών.

Τώρα, το θέαμα του Τζορτζ που έβγαινε από το παρεκκλήσιο έκανε τους δυο εραστές της Μόλλυ να απομακρυνθούν προχωρώντας κι άλλο στο χορταριασμένο χαλικόστρωτο δρομάκι. Περπάτησαν προς μια σειρά από οβάλ παρτέρια με τριαντάφυλλα και με μια πινακίδα που έλεγε «Ο Κήπος της Μνήμης». Κάθε φυτό είχε βάνουσα κλαδευτεί ώστε να εξέχει μόλις μερικές ίντσες από το παγωμένο έδαφος, μια πρακτική που η Μόλλυ αποδοκίμαζε. Το γρασίδι ήταν σπαρμένο με πατημένα αποστίγαρα, γιατί εδώ στέκονταν και περίμεναν οι τεθλιμμένοι ώσπου να τελειώσει η προηγούμενη τελετή και να αδειάσει το κτίσμα. Καθώς περπατούσαν πάνω κάτω οι δυο παλιοί φίλοι, ξανάπιασαν τη συζήτηση που είχαν ήδη κάνει πέντε έξι φορές, αλλά που τους παρηγορούσε πολύ περισσότερο από το να ψάλλουν τον ύμνο του «Προσκυνητή».

Ο Κλάιβ Λίνλεϋ είχε γνωρίσει πρώτος τη Μόλλυ, όταν ήταν φοιτητές, το '68, και έζησαν μαζί σε ένα χαοτικό, ολοένα μεταβαλλόμενο νοικοκυριό, στην Κοιλιάδα της Υγείας.

«Τρομερός τρόπος να σβήσει κανείς».

Κοίταξε την άχνα της ανάσας του να υψώνεται και να χάνεται στον σταχτή αέρα. Η θερμοκρασία στο κεντρικό Λονδίνο έλεγαν ότι θα πέσει στο έντεκα υπό το μηδέν σήμερα. Έντεκα υπό. Υπήρχε κάτι βαρυσήμαντα εσφαλμένο στον κόσμο, κάτι για το οποίο μήτε ο Θεός μήτε η απουσία του θα έπρεπε να κατηγορηθούν. Η πρώτη ανυπακοή του ανθρώπου, η Πτώση, μια μορφή που πέφτει και πέφτει, ένα μουσικό θέμα που πέφτει, ένα όμποε, εννέα νότες, δέκα νότες. Ο Κλάιβ είχε το τέλειο μουσικό αυτί, και τις άκουσε να κατεβαίνουν από το σολ. Δεν υπήρχε ανάγκη να τις καταγράψει.

Συνέχισε: «Θέλω να πω, να πεθάνει με τέτοιο τρόπο, χωρίς επίγνωση, σαν ζώο. Να εξασθενεί έτσι, να εξευτελίζεται, προτού κάνει τις απαραίτητες διευθετήσεις, προτού καν πει αντίο. Σύρθηκε κι απλώθηκε πάνω της η αρρώστια, και μετά...».

Ανασήκωσε τους ώμους. Έφτασαν στο τέλος της ποδοπατημένης πελούζας, έκαναν μεταβολή και γύρισαν πίσω.

«Θα προτιμούσε να έχει αυτοκτονήσει παρά να καταλήξει έτσι» είπε ο Βέρνον Χαλλιντέυ. Είχε ζήσει μαζί της έναν χρόνο στο Παρίσι, το '74, όταν εκείνος πρωτοδούλεψε για το Ρούτερ ενώ η Μόλλυ έκανε κάτι για τη *Vogue*.

«Με το μυαλό κατεστραμμένο και στην αρπάγη του Τζορτζ» είπε ο Κλάιβ.

Του Τζορτζ, του θλιμμένου, πλούσιου εκδότη που είχε ξεμυαλιστεί μαζί της και που, προς μεγάλη έκπληξη των πάντων, εκείνη δεν είχε εγκαταλείψει, αν και δεν έπαυε να του φέρεται άσχημα. Κοίταξαν τώρα προς τα εκεί που στεκόταν, έξω από την είσοδο, δεχόμενος τα συλλυπητήρια από μερικούς τεθλιμμένους. Ο θάνατός της τον είχε κάνει να αναδυθεί πάνω από τη γενική περιφρόνηση. Φαινόταν σαν να έχει ψηλώσει μια δυο ίντσες, η πλάτη του είχε ισιώσει, η φωνή του είχε βαθύνει, μια πρωτόφαντη αξιοπρέπεια είχε στενέψει τα ικετευτικά, άπληστα μάτια του. Αρνούμενος να την κλείσει σε κάποιο άσυλο, την είχε φροντίσει με τα ίδια του τα χέρια. Κι ακόμα περισσότερο, τον πρώτο καιρό, που οι άνθρωποι εξακολουθούσαν να θέλουν να τη δουν, αυτός περνούσε από εξέταση και έλεγχο τους επισκέπτες. Στον Κλάιβ και στον Βέρνον, με μεγάλη αυστηρότητα, επέτρεπε ελάχιστα να τη συναντήσουν, διότι θεωρούσε ότι της προκαλούσαν μεγάλη συγκίνηση και, εν συνεχεία, μόλις έφευγαν, κατάθλιψη για την κατάστασή της. Μια άλλη κρίσιμη αρσενική μορφή, ο υπουργός Εξωτερικών, επίσης δεν ήταν ευπρόσδεκτος. Ο κόσμος άρχισε να μιλάει, να διαμαρτύρεται, δημοσιεύτηκαν μάλιστα και κάποια διακριτικά σχόλια σε μερικές κοσμικές στήλες. Αλλά μετά σταμάτησε πια να έχει σημασία, γιατί, όπως έλεγαν, κι ήταν πραγματικά φριχτό, έπαψε πια να είναι ο εαυτός της· ο κόσμος δεν ήθελε να πάει να τη δει και

οι άνθρωποι ήταν ευτυχείς που ο Τζορτζ βρισκόταν εκεί για να τους εμποδίζει. Ο Κλάιβ και ο Βέρνον, πάντως, συνέχισαν να απολαμβάνουν την απέχθεια που ένιωθαν γι' αυτόν.

Καθώς γύρισαν και πάλι, χτύπησε το τηλέφωνο στην τσέπη του Βέρνον. Ζήτησε συγγνώμη και πήγε πιο κει, αφήνοντας τον φίλο του να συνεχίσει μόνος του. Ο Κλάιβ έσφιξε το πανωφόρι του πιο πολύ και επιβράδυνε το βήμα του. Θα πρέπει να βρίσκονταν τώρα πάνω από διακόσιοι μαυροφορεμένοι έξω από το κρεματόριο. Σε λίγο, θα φαινόταν αγενές το να μην πάει μέχρι τον Τζορτζ και να του πει δυο λόγια. Την είχε, τελικά, αποκλειστικά δική του όταν εκείνη δεν μπορούσε να αναγνωρίσει το ίδιο της το πρόσωπο στον καθρέφτη. Δεν μπορούσε να κάνει τίποτα για τις σχέσεις της, αλλά στο τέλος ήταν ολότελα δική του. Ο Κλάιβ ένωσε τα πόδια του να μουδιάζουν και, καθώς τα χτύπησε με δύναμη στο έδαφος, το μουσικό θέμα με τις δέκα κατιούσες νότες κατέκλυσε πάλι το μυαλό του, σε ριταρντάντο, ένα αγγλικό κόρνο και, αναδυόμενα απαλά στο φόντο του, αντιστικτικά, βιολοντσέλα σαν σε καθρέφτη. Το πρόσωπό της εκεί. Το τέλος. Το μόνο που ήθελε τώρα ήταν η ζεστασιά, το θάλπος, η σιωπή στο στούντιό του, το πιάνο, η ημιτελής παρτιτούρα, και το να ολοκληρώσει το έργο. Άκουσε τον Βέρνον να λέει κλείνοντας: «Ωραία. Ξαναγράψε το κομμάτι και βάλ' το στην τέταρτη σελίδα. Θα είμαι εκεί σε μια δυο ώρες». Μετά είπε: «Οι αναθεματισμένοι Ισραηλινοί. Θα 'πρεπε να πάμε κι εμείς προς τα εκεί».

«Έτσι λέω κι εγώ».

Αλλά, αντί γι' αυτό, έκαναν ακόμη έναν γύρο στην πελουζα, γιατί άλλωστε βρίσκονταν εκεί για να θάψουν τη Μόλλυ.

Με μια εμφανή προσπάθεια συγκέντρωσης, ο Βέρονν κατάφερε να αποδιώξει τα άγχη του γραφείου του. «Αξιολάτρευτη ήταν. Θυμάσαι το τραπέζι του μπιλιάρδου;»

Το 1978 κάποιοι φίλοι νοίκιασαν στη Σκοτία ένα μεγάλο σπίτι για τα Χριστούγεννα. Η Μόλλυ και ο άντρας με τον οποίο ήταν εκείνο τον καιρό, ένας μεγαλοδικηγόρος ονόματι Μπρέιντυ, αναπαράστησαν την ιστορία του Αδάμ και της Εύας πάνω σε ένα παλιό, αχρηστευμένο τραπέζι του μπιλιάρδου, αυτός μόνο με το σλιπάκι του, αυτή με σουτιέν και κιλότα, με μια στέκα για φίδι και με μια κόκκινη μπάλα για μήλο. Αλλά η ιστορία που κυκλοφόρησε, αυτή που καταγράφηκε σε μια νεκρολογία και τη θυμούνταν έτσι ακόμα και ορισμένοι από τους παρόντες, ήταν ότι η Μόλλυ «χόρεψε γυμνή την παραμονή των Χριστουγέννων σ' ένα τραπέζι του μπιλιάρδου σε κάποιο σκοτσέζικο πύργο».

«Αξιολάτρευτη, πράγματι» είπε και ο Κλάιβ.

Τον είχε κοιτάξει κατάματα τη στιγμή που παρίστανε ότι δάγκωνε το μήλο, και χαμογέλασε λάγνα πίσω από την κόκκινη μπάλα, με το ένα της χέρι στον πεταχτό γοφό της σαν παρωδία κοκότας σε μιούζικαλ. Το εξέλαβε ως υπονοούμενο, διέκρινε ένα μήνυμα στον τρόπο με τον οποίο αντιγύρισε τη ματιά του, και βέβαια ήταν και πάλι μαζί εκείνο τον Απρίλιο. Μετακόμισε στο στού-

ντιό του, στο Σάουθ Κένσινγκτον, και έμεινε εκεί όλο το καλοκαίρι. Ήταν η εποχή που η στήλη της για τα εστιατόρια είχε αρχίσει να συζητιέται, τότε που πήγε στην τηλεόραση για να αποκηρύξει τον οδηγό της Michelin ως «το κιτς της κουζίνας». Ήταν επίσης η εποχή της δικής του πρώτης επιτυχίας, με τις *Παραλλαγές για ορχήστρα* στο Φέστιβαλ Χολ. Δεύτερος γύρος μαζί. Εκείνη πιθανόν να μην είχε αλλάξει, αλλά αυτός, ναι, είχε. Δέκα χρόνια τώρα είχε μάθει αρκετά για να της επιτρέψει να του διδάξει κάτι. Ο ίδιος πάντα ήταν της σχολής «πέσε με τα μούτρα στη δουλειά». Εκείνη του δίδαξε τη δολιότητα και τη μυστικότητα του σεξ, την περιστασιακή αναγκαιότητα της σιωπής και της ακινησίας. Μείνε ασάλευτος, έτσι, κοίταξέ με, στ' αλήθεια κοίταξέ με. Είμαστε μια ωρολογιακή βόμβα. Αυτός κόντευε τα τριάντα. Με τα σημερινά δεδομένα, άργησε πολύ να εξελιχθεί. Όταν εκείνη βρήκε ένα δικό της μέρος να μείνει και μάζεψε τα πράγματά της, της ζήτησε να τον παντρευτεί. Τον φίλησε και του ψιθύρισε στο αυτί τους στίχους «*Παντρεύτηκε μια γυναίκα για να μην του φύγει / Και τώρα αυτή στα πόδια του είναι όλη μέρα*».* Είχε δίκιο, γιατί όταν εκείνη έφυγε, αυτός, μόνος του, ήταν πιο ευτυχισμένος από ποτέ και έγραψε τα *Τρία φθινοπωρινά τραγούδια* σε λιγότερο από έναν μήνα.

«Έμαθες ποτέ κάτι από αυτή;» ρώτησε ξαφνικά ο Κλάιβ.

* Στίχοι από το ποίημα «Shelf's the Man» του Philip Larkin. (Σ.τ.Μ.)

Στα μέσα της δεκαετίας του ογδόντα, είχε και ο Βέρνον έναν δεύτερο γύρο μαζί της, στις διακοπές σε ένα κτήμα στην Ούμπρια. Ήταν ανταποκριτής στη Ρώμη της εφημερίδας που τώρα διηύθυνε, και παντρεμένος.

«Ποτέ δεν μπορώ να θυμηθώ το σεξ» είπε ύστερα από μια παύση. «Είμαι βέβαιος ότι ήταν θαυμάσιο. Θυμάμαι όμως ότι μου μάθαινε τα πάντα για τα πορτσίνι, πώς να τα μαζεύεις, πώς να τα μαγειρεύεις».

Ο Κλάιβ υπέθεσε ότι επρόκειτο για υπεκφυγή και αποφάσισε να μην προβεί κι ο ίδιος σε δικές του εκμυστηρεύσεις. Κοίταξε προς την είσοδο του παρεκκλησίου. Θα έπρεπε να πάνε προς τα εκεί. Έκπληκτος άκουσε τον ίδιο του τον εαυτό να λέει, μάλλον βάνουσα: «Ξέρεις, εγώ θα έπρεπε να την είχα παντρευτεί. Όταν άρχισε να παίρνει την κάτω βόλτα, θα τη σκότωνα με ένα μαξιλάρι ή κάτι τέτοιο και θα τη γλίτωνα από τον οίκτο του κόσμου».

Ο Βέρνον οδήγησε τον φίλο του μακριά από τον Κήπο της Μνήμης γελώντας. «Εύκολο να το λες. Σε βλέπω να γράφεις εμβατήρια για τα προαύλια των φυλακών και για κατάδικους, όπως εκείνη η... πώς τη λένε... η σουφραζέτα».

«Έθελ Σμυθ. Θα έκανα πολύ καλύτερη δουλειά από κείνη».

Οι φίλοι της Μόλλυ που είχαν συγκεντρωθεί για την κηδεία θα προτιμούσαν να μη γίνει σε κρεματόριο, αλλά ο Τζορτζ το είχε ξεκαθαρίσει ότι δεν επρόκειτο να τελεστεί επιμνημόσυνη δέηση. Δεν ήθελε να ακούσει αυ-

τούς τους τρεις παλιούς εραστές να συγκρίνουν δημοσίως τις σημειώσεις τους από τους άμβωνες του Αγίου Μαρτίνου ή του Αγίου Ιακώβου ή να ανταλλάσσουν ματιές όταν θα εκφωνούσε αυτός τον δικό του επικήδειο. Πλησιάζοντας, ο Κλάιβ και ο Βέρνον άκουσαν τις συγκεχυμένες ομιλίες που ακούει κανείς σ' ένα κοκτέιλ πάρτι. Δεν υπήρχαν δίσκοι με σαμπάνια, ούτε τοίχοι εστιατορίου για να ανακλούν τον ήχο, αλλά θα μπορούσες κατά τα άλλα να βρίσκεσαι στα εγκαίνια μιας έκθεσης ζωγραφικής ή σε κάποια άλλη κοσμική εκδήλωση. Τόσο πολλά μαζεμένα πρόσωπα δεν είχε δει ποτέ του ο Κλάιβ στο φως της ημέρας, και με τέτοια τρομερή όψη, σαν πτώματα που είχαν πεταχτεί όρθια για να καλωσορίσουν τον άρτι αφιχθέντα. Παίρνοντας ορμή από αυτό το σοκ μισανθρωπίας, προχώρησε διακριτικά μέσα από το πανδαιμόνιο, έκανε πως δεν άκουσε όταν φώναξαν το όνομά του, τραβήξε τον αγκώνα του όταν κάποιος τον ακούμπησε, και συνέχισε να προχωρεί προς το μέρος όπου στεκόταν ο Τζορτζ και μιλούσε με δύο γυναίκες και έναν μαραμένο γέρο με ρεπούμπλικα και μπαστούνι.

«Κάνει πολύ κρύο, πρέπει να πηγαίνουμε» άκουσε ο Κλάιβ να αναφωνεί κάποιος, αλλά για την ώρα κανείς δεν μπορούσε να ξεφύγει από την κεντρομόλο δύναμη ενός κοσμικού γεγονότος. Είχε ήδη χάσει τον Βέρνον, τον οποίο είχε τραβήξει παράμερα ο ιδιοκτήτης ενός τηλεοπτικού καναλιού.

Επιτέλους, ο Κλάιβ έσφιγγε το χέρι του Τζορτζ με

ένα είδος λελογισμένης ειλικρίνειας. «Ήταν θαυμάσια η τελετή».

«Πολύ ευγενικό εκ μέρους σου που ήρθες».

Ο θάνατός της τον είχε εξευγενίσει. Η γαλήνια σοβαρότητα δεν ήταν καθόλου του τύπου του, ήταν πάντα ανασφαλής και στρυφνός· αγωνιούσε να είναι αρεστός, αλλά ήταν ανήμπορος να εκλάβει τη φιλικότητα ως δεδομένη. Το φορτίο των υπερβολικά πλουσίων.

«Και συγγνώμη» πρόσθεσε «αλλά από δω είναι οι αδελφές Φιντς, η Βέρα και η Μίνι, που ήξεραν τη Μόλλυ από την εποχή της Βοστόνης. Από δω ο Κλάιβ Λίνλεϋ».

Αντάλλαξαν χειραψίες.

«Είστε ο συνθέτης;» ρώτησε η Βέρα ή η Μίνι.

«Ακριβώς».

«Μεγάλη μου τιμή, κύριε Λίνλεϋ. Η ενδεκάχρονη εγγονή μου μελέτησε τη σονατίνα σας για τις εξετάσεις της στο βιολί και την αγάπησε αληθινά».

«Χαίρομαι πολύ που το ακούω».

Στη σκέψη παιδιών να παίζουν τη μουσική του ένιωσε ένα είδος αμυδρής κατάθλιψης.

«Και αυτός» είπε ο Τζορτζ «–επίσης από τις Ηνωμένες Πολιτείες– είναι ο Χαρτ Πούλλμαν».

«Ο Χαρτ Πούλλμαν. Επιτέλους. Θυμάστε που μελοποίησα τα ποιήματά σας, από τη συλλογή *Οργή*, για τζαζ ορχήστρα;»

Ο Πούλλμαν ήταν ο μπιτ ποιητής, ο τελευταίος επιζών της γενιάς του Κέρουακ. Ήταν ένα είδος μαραμένης σαύρας που πάσχιζε να στρίψει τώρα τον λαιμό του

για να κοιτάξει τον Κλάιβ. «Από κείνες τις μέρες δεν θυμάμαι το παραμικρό, γαμώτο» είπε ευχάριστα με μια φιλή, κεφατή φωνή. «Αλλά αφού το λες, έτσι θα 'ναι».

«Τη Μόλλυ τη θυμάσαι, όμως» είπε ο Κλάιβ.

«Την ποια;» Ο Πούλλμαν έμεινε σοβαρός και αγέλαστος για δύο δευτερόλεπτα και μετά χαχάνισε κι έπιασε το χέρι του Κλάιβ με τα λεπτά, άσπρα δάχτυλά του. «Α, βέβαια» είπε με τη φωνή του που έμοιαζε σαν του Μπαγκς Μπάννυ. «Η Μόλλυ κι εγώ γνωριζόμασταν από παλιά, απ' το '65, στο Ιστ Βίλλατζ, στη Νέα Υόρκη. Αν τη θυμάμαι τη Μόλλυ, λέει! Πώς δεν τη θυμάμαι!»

Ο Κλάιβ έκρυψε την αναστάτωσή του καθώς υπολόγιζε τις χρονολογίες. Η Μόλλυ θα πρέπει να έκλεινε τα δεκαέξι τον Ιούνιο εκείνης της χρονιάς. Γιατί δεν του το είχε πει ποτέ; Σκάλισε το θέμα, με προσποιητή αδιαφορία.

«Θα είχε έρθει για το καλοκαίρι, υποθέτω».

«Μπα, όχι. Στο χριστουγεννιάτικο πάρτι μου ήρθε. Τι κορίτσι, ε Τζορτζ;»

Νόμιμος βιασμός, λοιπόν. Τρία χρόνια πριν από τον ίδιο. Ποτέ δεν του είχε πει για τον Χαρτ Πούλλμαν. Και δεν είχε πάει στην πρεμιέρα της Οργής; Δεν είχε πάει στο εστιατόριο μετά; Δεν θυμόταν. Τίποτα δεν θυμόταν, γαμώτο.

Ο Τζορτζ είχε γυρίσει την πλάτη του για να μιλήσει με τις Αμερικανίδες αδελφές. Ο Κλάιβ, αποφασίζοντας ότι δεν είχε τίποτα να χάσει, κάλυψε με το χέρι το στόμα του, έγειρε μπροστά και ψιθύρισε στο αυτί του Πούλλμαν:

«Ποτέ σου δεν τη γάμησες, σιχαμερό ερπετό. Δεν θα έπεφτε ποτέ τόσο χαμηλά».

Δεν είχε την πρόθεση να φύγει ύστερα από αυτό, γιατί ήθελε να ακούσει την απάντηση του Πούλλμαν, αλλά ακριβώς εκείνη τη στιγμή εμφανίστηκαν δυο θορυβώδεις ομάδες από τα δεξιά κι από τα αριστερά, οι μιν για να συλλυπηθούν τον Τζορτζ, οι δε για να υποβάλουν τα σέβη τους στον ποιητή, και έτσι, μέσα σ' έναν στρόβιλο ανακατατάξεων, ο Κλάιβ βρέθηκε παρασυρμένος πιο κει και απομακρυνόμενος. Ο Χαρτ Πούλλμαν και η έφηβη Μόλλυ. Αηδιασμένος, άνοιξε δρόμο μέσα από το πλήθος και έφτασε σ' ένα μικρό ξέφωτο και στάθηκε εκεί, ευσπλαχνικά αγνοημένος, κοιτώντας εδώ κι εκεί τους φίλους και γνωστούς που ήταν απορροφημένοι στις συζητήσεις τους. Ένιωσε ότι ήταν ο μόνος που του έλειπε η Μόλλυ. Ίσως, αν την είχε παντρευτεί, να ήταν χειρότερος κι από τον Τζορτζ, και ίσως να μην είχε ανεχθεί ούτε αυτή τη σύναξη. Ούτε την ανημπόρια της. Να αδειάζει, από το μικρό, κάπως τετράγωνο, καφέ πλαστικό φιαλίδιο, τριάντα υπνωτικά χάπια στην παλάμη του. Γουδί και γουδοχέρι, ένα κοντό ποτήρι του ουίσκι. Τρεις κουταλιές ασπροκίτρινη λασπερή σκόνη. Τον κοίταξε όταν πήρε το μείγμα, σαν να ήξερε. Με το αριστερό του χέρι γούβιασε το πιγούνι της για να συγκρατήσει ό,τι θα χυνόταν. Την αγκάλιασε ενώ εκείνη την έπαιρνε ο ύπνος, και μετά, όλη τη νύχτα, την κρατούσε αγκαλιά.

Σε κανέναν άλλο δεν έλειπε. Κοίταξε τους άλλους

τεθλιμμένους γύρω του, πολλοί στην ηλικία του, στην ηλικία της Μόλλυ σε ένα δυο χρόνια. Τι πετυχημένοι, τι ισχυροί, πόσο είχαν ακμάσει με μια κυβέρνηση που περιφρονούσαν εδώ και σχεδόν δεκαεφτά χρόνια. Καθώς μιλάω για τη γενιά μου.* Τι ενεργητικότητα, τι τύχη. Γαλουχημένοι στη μεταπολεμική περίοδο με το γάλα και τον χυμό της πολιτείας, και μετά στηριγμένοι και ενδυναμωμένοι από την επιφυλακτική, άδολη ευμάρεια των γονιών τους, για να φτάσουν στην εποχή της πλήρους απασχόλησης, των νέων πανεπιστημίων, των γυαλιστερών βιβλίων τσέπης, στη χρυσή εποχή του ροκ εντ ρολ, των διαθέσιμων ιδανικών. Όταν η σκάλα κατέρρευσε πίσω τους, όταν η πολιτεία απέσυρε το βυζί της και έγινε μια φωνακλού μέγαιρα, αυτοί ήταν ήδη ασφαλείς, εδραιώθηκαν και καταπιάστηκαν με το να διαμορφώσουν το ένα ή το άλλο γούστο, γνώμη, περιουσίες.

Άκουσε μια γυναίκα να αναφωνεί εύθυμα: «Ω, δεν νιώθω πια τα χέρια και τα πόδια μου, φεύγω!». Καθώς γύρισε, είδε έναν νεαρό πίσω του που ήταν έτοιμος να αγγίξει τον ώμο του. Ήταν γύρω στα είκοσι πέντε, και φαλακρός ήδη, ή είχε ξυρίσει το κεφάλι του, και φορούσε ένα γκρι κοστούμι, χωρίς παλτό.

«Κύριε Λίνλεϋ. Συγγνώμη που διακόπτω τις σκέψεις σας» είπε αποτραβώντας το χέρι του.

Ο Κλάιβ υπέθεσε ότι ήταν μουσικός ή κάποιος που

* *Talking 'bout my generation*, στο πρωτότυπο. Τραγούδι του ροκ συγκροτήματος Who. (Σ.τ.Μ.)

ήθελε αυτόγραφο του, και το πρόσωπό του πήρε μια έκφραση στωικής υπομονής. «Δεν πειράζει» είπε.

«Αναρωτιόμουν εάν θα είχατε τον χρόνο να πάμε απέναντι και να μιλήσετε με τον υπουργό Εξωτερικών. Αδημονεί να σας συναντήσει».

Ο Κλάιβ σούφρωσε τα χείλη του. Δεν ήθελε να τον συστήσουν στον Τζούλιαν Γκάρμονου, αλλά δεν ήθελε να κάνει και τον κόπο να τον προσβάλει. Διαφυγή καμιά. «Σας ακολουθώ» είπε· καθώς διέσχιζαν τα πηγαδάκια των φίλων του, κάποιοι μάντεψαν πού πήγαινε και πάσχισαν να τον δελεάσουν και να τον αποσπάσουν από τον οδηγό του.

«Ε, Λίνλεϋ, μη μιλάς με τον εχθρό!»

Ο εχθρός, πράγματι. Τι την είχε γοητεύσει σ' αυτόν; Είχε παράξενη όψη: μεγάλο κεφάλι, με σπαστά μαύρα μαλλιά που ήταν όλα δικά του, μια τρομερή γλωμάδα, λεπτά χείλη, διόλου ερωτικά. Έβγαζε το ψωμί του στην πολιτική αγορά πουλώνοντας από έναν πάγκο κοινότοπες ξενοφοβικές και τιμωρητικές απόψεις. Η εξήγηση του Βέρνον ήταν πάντα απλή: υψηλά ιστάμενο καθίκι, κανόνι στο κρεβάτι. Αλλά εκείνη θα μπορούσε να βρει παντού ανθρώπους του είδους του. Πάντως, θα πρέπει να υπήρχε μέσα του κάποιο κρυφό ταλέντο που τον είχε πάει εκεί που είχε φτάσει, και μάλιστα τώρα τον οδηγούσε στο να διεκδικήσει το υψηλότερο αξίωμα, την πρωθυπουργία.

Ο «υπασιπστής» παρέδωσε τον Κλάιβ σε μια ομήγουρη που περιέβαλλε τον Γκάρμονου, ο οποίος έμοιαζε να

βγάξει ένα λογύδριο ή να αφηγείται μια ιστορία. Διέκοψε για να γλιστρήσει το χέρι του στο χέρι του Κλάιβ και να μουρμουρίσει ευσυγκίνητα, σαν να ήταν μόνοι τους: «Ήθελα εδώ και χρόνια να σας γνωρίσω».

«Πώς είστε;»

Ο Γκάρμονου μίλησε δυνατά και καθαρά για χάρη της ομήγυρης, που περιλάμβανε και δύο νεαρούς με την ευχάριστη, αποκάλυπτα ανέντιμη όψη των αδιάκριτων ανθρώπων που καταγράφουν τα πάντα στα κρυφά τους ημερολόγια. Ο υπουργός έδινε παράσταση και ο Κλάιβ ήταν, κατά κάποιον τρόπο, μέρος του σκηηνικού. «Η σύζυγός μου ξέρει μερικά κομμάτια σας για πιάνο απέξω».

Και πάλι. Ο Κλάιβ αναρωτήθηκε. Ήταν τόσο πια εξημερωμένο και δαμασμένο το ταλέντο του όσο διατεινόταν ορισμένοι από τους νεότερους κριτικούς του, ήταν ένας διανοούμενος Γκορέτσκι;

«Θα πρέπει να είναι καλή» είπε.

Είχε περάσει καιρός από την τελευταία φορά που είδε πολιτικό από κοντά, και αυτό που είχε ξεχάσει ήταν οι κινήσεις των ματιών, η εναγώνια περιπολία για καινούριους ακροατές ή αποστάτες ή για τον προσεταιρισμό κάποιου με υψηλότερο κοινωνικό κύρος ή για κάποια άλλη σημαντική ευκαιρία που να μπορεί να γραπώσει.

Ο Γκάρμονου κοιτούσε ολόγυρα τώρα, διασφαλίζοντας το ακροατήριό του. «Ήταν έξοχη. Στο Γκόλντσμινθ, και μετά στο Γκίλντχολ. Μια εκπληκτική καριέρα μπροστά της...» Έκανε μια παύση για το κωμικό εφέ. «Μετά γνώρισε εμένα και διάλεξε την ιατρική».

Μόνο ο υπασπιστής και μια γυναίκα, παρατρεχάμενη κι αυτή, χαχάνισαν. Οι δημοσιογράφοι έμειναν ασυγκίνητοι. Ίσως να είχαν ξανακούσει την ιστορία.

Το βλέμμα του υπουργού Εξωτερικών είχε επιστρέψει πάλι στον Κλάιβ. «Και κάτι ακόμα. Θα ήθελα να σας συγχαρώ για την ανάθεση. Τη Συμφωνία της νέας χιλιετίας. Ξέρετε ότι η απόφαση έφτασε σε επίπεδο υπουργικού συμβουλίου;»

«Έτσι άκουσα. Και ψηφίσατε υπέρ εμού».

Ο Κλάιβ είχε επιτρέψει στον εαυτό του μια νότα βαρεμάρας, αλλά ο Γκάρμονου αντέδρασε σαν να τον ευχαριστούσαν διαχυτικά. «Ήταν το λιγότερο που μπορούσα να κάνω. Ορισμένοι από τους συναδέλφους μου ήθελαν αυτό τον ποπ σταρ, τον πρώην Μπιτλ. Τέλος πάντων, πώς πάει; Τελειώνετε;»

«Σχεδόν».

Τα άκρα του είχαν μουδιάσει εδώ και μισή ώρα, αλλά τώρα ήταν που η παγωνιά τύλιξε τελικά τον ίδιο του τον πυρήνα. Στη ζεστασιά του στούντιο θα ήταν με το πουκάμισο και θα δούλευε τις τελευταίες σελίδες αυτής της συμφωνίας, η πρεμιέρα της οποίας δεν απείχε παρά μονάχα μερικές εβδομάδες. Είχε ήδη χάσει δύο φορές την προθεσμία και λαχταρούσε να βρεθεί στο σπίτι του.

Άπλωσε το χέρι προς τον Γκάρμονου. «Χάρηκα πολύ για τη γνωριμία. Πρέπει να πηγαίνω».

Αλλά ο υπουργός δεν αποτράβηξε το χέρι του, και μιλούσε σκεπάζοντάς τον, γιατί υπήρχε κάτι ακόμα να απομυζήσει από την παρουσία του διάσημου συνθέτη.

«Ξέρετε, έχω συχνά σκεφτεί ότι αυτό που κάνει τη δουλειά μου να αξίζει δεν είναι παρά η διασφάλιση της ελευθερίας καλλιτεχνών όπως εσείς ώστε να συνεχίσουν το έργο τους...»

Ακολούθησαν κι άλλα στο ίδιο ύφος, ενώ ο Κλάιβ συνέχισε να τον ατενίζει χωρίς να αφήνει να φανεί το παραμικρό ίχνος από την όλο και πιο έντονη αντιπάθειά του. Και ο Γκάρμονου ήταν της γενιάς του. Το υψηλό αξίωμα είχε διαβρώσει την ικανότητά του να μιλάει ισότιμα μ' έναν ξένο. Ίσως αυτό ήταν που της πρόσφερε και στο κρεβάτι, τη συγκίνηση του απρόσωπου. Ένας άντρας που έκανε σπασμωδικές κινήσεις μπροστά σε καθρέφτες. Αλλά, βέβαια, εκείνη προτιμούσε τη συναισθηματική ζεστασιά. Μείνε ασάλευτος, κοίταξέ με, στ' αλήθεια κοίτα με. Ίσως να μην ήταν τίποτα περισσότερο από ένα λάθος, η Μόλλυ με τον Γκάρμονου. Όπως και να 'χε, ο Κλάιβ το έβρισκε τώρα αβάσταχτο.

Ο υπουργός Εξωτερικών έφτασε στο συμπέρασμά του. «Αυτές είναι οι παραδόσεις που μας έκαναν αυτό που είμαστε».

«Αναρωτιόμουν» είπε ο Κλάιβ στον πρώην εραστή της Μόλλυ «αν εξακολουθείτε να είστε υπέρ του απαγορισμού».

Ο Γκάρμονου ήταν ικανός να αντιμετωπίσει αυτή την αιφνίδια αλλαγή, αλλά το βλέμμα του είχε σκληρύνει.

«Πιστεύω ότι ο πιο πολύς κόσμος είναι ενήμερος για την τοποθέτησή μου επί του ζητήματος. Εν τω μεταξύ, μετά χαράς αποδέχομαι την άποψη του κοινοβουλίου

και τη συλλογική ευθύνη του υπουργικού συμβουλίου». Ήταν έτοιμος να ριχτεί σε μάχη και ανέβασε συνάμα την ένταση της γοητείας.

Οι δύο δημοσιογράφοι, με τα σημειωματάρια τους, ήρθαν λίγο πιο κοντά.

«Απ' όσο ξέρω, είπατε κάποτε σε μια αγόρευσή σας ότι ο Νέλσον Μαντέλα άξιζε να απαγχονιστεί».

Ο Γκάρμονου, που επρόκειτο να επισκεφθεί τη Νότιο Αφρική τον επόμενο μήνα, χαμογέλασε μειλίχια. Η αγόρευση είχε ξεθαφτεί πρόσφατα, μάλλον πρόστυχα, από την εφημερίδα του Βέρνον. «Δεν νομίζω ότι είναι σωστό να καταδικάζετε ανθρώπους με βάση πράγματα που είπαν όταν ήταν θερμοκέφαλοι φοιτητές ακόμη». Σταμάτησε και χαχάνισε κοροϊδευτικά. «Πάνε τριάντα χρόνια τώρα. Στοιχηματίζω ότι κι εσείς ο ίδιος θα είχατε πει ή σκεφτεί ορισμένα πολύ αποτρόπαια πράγματα».

«Και βέβαια» είπε ο Κλάιβ. «Αυτό είναι το ζήτημα. Αν είχαν γίνει τα πράγματα όπως τα θέλατε τότε, δεν θα υπήρχαν τώρα και πολλές ευκαιρίες για αναθεωρήσεις».

Ο Γκάρμονου έγειρε ελαφρώς το κεφάλι δείχνοντας ότι καταλαβαίνει. «Πολύ σωστό αυτό. Αλλά στον πραγματικό κόσμο, κύριε Λίνλεϋ, κανένα νομικό σύστημα δεν μπορεί να είναι απολύτως απαλλαγμένο από το ανθρώπινο σφάλμα».

Και τότε, ο υπουργός Εξωτερικών έκανε ένα αναπάντεχο και εκπληκτικό πράγμα, που λίγο έλειψε να κονιοροτοποιήσει τη θεωρία του Κλάιβ σχετικά με τις επι-

πτώσεις του δημοσίου αξιώματος και που, αναδρομικά, υποχρεώθηκε να θαυμάσει. Ο Γκάρμονου άπλωσε το χέρι και, με τον δείκτη και τον αντίχειρά του, άδραξε το πέτο του παλτού του Κλάιβ και, τραβώντας τον κοντά του, μίλησε με μια φωνή που κανείς άλλος δεν μπορούσε να ακούσει.

«Την τελευταία φορά που είδα τη Μόλλυ, μου είπε ότι είσαι ανίκανος και πάντα ήσουν».

«Σαχλαμάρες. Ποτέ δεν είπε τέτοιο πράγμα».

«Φυσικά και είσαι υποχρεωμένος να το αρνηθείς. Το θέμα είναι ότι είτε θα το κουβεντιάσουμε δυνατά και μπροστά σε όλους αυτούς τους κυρίους εδώ είτε θα μου αδειάσεις τη γωνιά μετά από έναν ευχάριστο αποχαιρετισμό. Με άλλα λόγια, άντε γαμήσου».

Το λογύδριο ήταν κοφτό και επιτακτικό και, αμέσως μόλις τελείωσε, ο Γκάρμονου έκανε πίσω, ακτινοβολώντας καθώς έσφιγγε θερμά το χέρι του συνθέτη, και φώναξε στον υπασπιστή του: «Ο κύριος Λίνλεϋ είχε την καλοσύνη να αποδεχτεί μια πρόσκληση σε δείπνο». Αυτό το τελευταίο φαίνεται ότι αποτελούσε ένα είδος προσυμφωνημένου κώδικα, γιατί ο νεαρός προχώρησε και έσπευσε να απομακρύνει τον Κλάιβ, ενώ ο Γκάρμονου του γύρισε την πλάτη για να πει στους δημοσιογράφους: «Σπουδαίος άντρας ο Κλάιβ Λίνλεϋ. Το να προβάλλουμε τις διαφωνίες μας ανοιχτά και να παραμένουμε φίλοι, ιδού η ουσία της πολιτισμένης ζωής, δεν νομίζετε;».